

Pædagogisk læreplan for Børnehuset Fuglemosen 2023

Den pædagogiske læreplan udgør rammen og den fælles retning for vores pædagogiske arbejde med børnenes trivsel, læring, udvikling og dannelse. Læreplanen er et levende dokument, som kort beskriver vores pædagogiske overvejelser og refleksioner med eksempler, der er retningsgivende for det daglige pædagogiske arbejde.

Læreplan 2023

Revideret maj og juni 2023

Hvem er vi?

Børnehuset Fugleмосen
Fugleмосen 20
2605 Brøndby
Telefon 43286110

”Lyst til at lære og ret til at lykkes”

Børnehuset Fugleмосen er et stort gammelt vinkelhus, der oprindeligt var bygget som to selvstændige huse, en børnehave og en vuggestue. Siden blev det til to integrerede dagtilbud og i 2004 til Børnehuset Fugleмосen.

Børnehuset Fugleмосen ligger i bydelen Brøndbyvester, som er kendetegnet ved ejer- og lejeboliger, børn af forskellige nationaliteter, overvejende etniske danskere og forskellige familiefomer.

I Børnehuset Fugleмосen har vi ca. 115- 120 børn og 24 pædagogiske medarbejdere. Vi er 17 pædagoger incl. leder, to er pt på barsel og 9 pædagogmedhjælpere / pædagogiske assistenter hvoraf 2 er barselsvikarer.

Børn og voksne er fordelt på 7 basisgrupper, 3 vuggestuegrupper og 4 børnehavegrupper. Vi arbejder sammen på mange forskellige måder om praktiske og pædagogiske opgaver.

Vi vil have et hus, der er båret af gode stemninger. Det er de voksnes ansvar, at de hver dag tager de gode stemninger med på arbejde.

Vi har et motto, som har hængt ved, siden vi blev til Børnehuset Fugleмосen i 2004: *”Lyst til at lære og ret til at lykkes”*. Vi mener, at der er god sammenhæng mellem mål og grundlag i læreplanen samt vores motto.

Barnesyn, dannelse og børneperspektiv, leg, læring og børnefællesskaber

---

Hvordan kommer de fem centrale elementer fra det fælles pædagogiske grundlag til udtryk hos os og bliver omsat i vores hverdag sammen med børnene?

Refleksioner over praksis:

Barnesyn:

” Barndom er en unik livsepoke, som vi vil værne om, ved at give plads til børns måde at være i verdenen på”

- Vi giver børnene medbestemmelse i forhold til indholdet af deres dag.
- Aktiviteter bliver tilrettelagt i forhold til børnegruppen og til det enkelte barn. Fx en kort samling hvis gruppen består af yngre børn, stå op og spise, hvis det giver barnet mere ro i kroppen mv.
- Hverdagen består af både børne – og vokseninitierede aktiviteter. Leg har god plads. Dagens rutiner fx frokost og bleskift, tænker vi både er omsorg for børn, vokseninitierede aktiviteter og vigtige læringsmiljøer

- Børn har meget, de skal lære. Det betyder, at vi lader børnene øve sig mange gange, på det de er optaget af. Vi initierer øvebaner, der hvor det kan være til gavn for barnets trivsel, udvikling, læring og dannelse.
- Vi samarbejder med forældrene om øvebaner.

Dannelse og børneperspektiv:

”Børn har egne meninger, om det sker omkring – og i dem, samt det de gerne vil. Det tager vi alvorligt”

- Vi tilbyder mange erfaringsmuligheder, da vi tilbyder og giver plads forskellige aktiviteter i dagligdagen, både børne – og vokseninitierede. Børnene kan selv vælge, om de vil deltage og hvor længe. Oplever vi børn, som ikke af sig selv kommer i samspil, eller er deltagende i aktiviteter opfordrer og inviterer vi til deltagelse.
- Vi afstemmer krav i forhold til barnets alder, udvikling og ressourcer og vi anvender ”skal” som en naturlig del af samvær mellem mennesker.
- Vi samarbejder altid med forældrene hvis vi oplever at det et barn vil, gør og udtrykker, er en udfordring for barnets trivsel, udvikling og læring.

Leg:

”Børn skal lære at lege, lære at være i samspil med andre børn, lære at løse konflikter. Leg ser let ud, men leg består af komplekse samspil og griber ind i mange kompetenceområder”

- Leg er et gennemgående element i Fuglemeden.
- Vi har omstruktureret vores hverdage fra at have arbejdet projektorienteret tirsdag-torsdag formiddag, til at have fokus på børnenes spontane og selvorganiserede lege samt lege og aktiviteter igangsat at voksne. Der er mange forskellige muligheder for lege – og legerelationer, da vi arbejder med åbne døre, hvilket betyder, at børnene frit kan vælge hvor – og med hvem, de gerne vil lege i begge børnehaveafdelinger. Det giver mangfoldige legemuligheder.
- Vi har fokus på at jo flere lege alle børn kan, jo bedre mulighed for deltagelse etablerer vi.
- Vi har udviklet nye lege til ”det store fælles lege” i arbejdet med vores udelivsdage.
- De voksne er opmærksomme på at hjælpe børn ind i leg.
- Vi har et ønske om at være tæt på og omkring børns leg, da vi ved legen aldrig bare er ”god og rar”, men også indeholder mekanismer det handler om positioner i børnegruppen, roller og uhensigtsmæssige mønstre. Vi kan få viden om den enkelte og gruppen ved at være tæt på legen.

Læring:

”Børn har meget, de skal lære. Det betyder, at vi lader børnene øve sig mange gange, på det samme. Vi hjælper dem med at øve sig, skaber plads til det de øver sig på, eller hjælper dem derhen, hvor vi kan se, at det vil være gavnligt for deres trivsel, udvikling, læring og dannelse, at de øver sig”

- Børn lærer hele tiden. Der er læring i leg, relationer, samlinger, legegrupper, måltider, sproggrupper, voksenstyrede aktiviteter, medbestemmelse og selvhjulpethed. Der er læring i alt hvad vi gør – og ikke gør.
- Børnenes læring kommer til udtryk hos os i forskellige sammenhænge. Vi arbejder med planlagte- og spontane aktiviteter. Planlagte aktiviteter er også de daglige rutiner, garderoben, måltider, bleskift mv. Dette perspektiv gør sig gældende på tværs af vuggestuer og børnehaver.
- Læring og læringsmiljøer skal tage afsæt i den eller dem der skal lære, den enkelte, gruppen og konteksten. Det tager vi højde for i arbejdet med børnenes læring.

Børnefællesskaber:

"Alle børn skal tilhøre mindst ét af Fuglemosens mange børnefællesskaber. Det vil styrke deres trivsel"

- Vores fokus er at give børnene positive oplevelser ind i børnefællesskaber. Det gør vi ved, at der er voksne som igangsætter aktiviteter som inspirerer til kreativitet, fysisk udfoldelse og rammesatte lege – aktiviteter som giver børn deltagelsesmuligheder.
- Vi er opmærksomme på, at børn deltager på forskellig vis og at nogle børn har brug for at være med på sidelinjen og være iagttagende. Derfor er vi opmærksomme på at igangsætte samme aktiviteter gentagende gange. På den måde gives flere børn deltagelsesmuligheder. Andre kaster sig ud i tingene og tilføjer aktiviteter nye dimensioner. Det skal der også være fokus på.
- Vi bruger alle hverdagens mange sammenhænge, børne- og vokseninitierede, til at etablere rammer om fællesskaber.

Pædagogisk læringsmiljø

Hvordan skaber vi gennem hele dagen et pædagogisk læringsmiljø, der giver alle børn mulighed for at trives, lære, udvikle sig og dannes?

"Et godt læringsmiljø er afgørende for, at børn lærer, trives og udvikler sig"¹

Refleksioner over praksis:

- Hverdagens mange forskellige rutiner som toiletbesøg, bleskift, tøj af og på, frokost, oprydning samt børnenes egne aktiviteter, er læringsmiljøer, der bidrager til børnenes viden om dem selv, deres omverden og andre.
- Børnenes egne initiativer i leg er læringsmiljøer. Læringsmiljøer vi på forskellige måder prøver at understøtte.
- De voksne tager initiativ til aktiviteter, fx at finde dyr på legepladsen og motorikbaner
- Vi ser hele tiden på børnegruppens sammensætning og justerer praksis afhængigt af gruppen. Hvis noget ikke fungerer, undersøger vi det og laver det om. Vi afprøver, om det virker, eller om der skal flere justeringer til.
- Vi lytter til børnene og hjælper dem med at komme i mål med deres "eksperimenter" og det, de er optaget af. Vi udvikler mod til mere udvikling og flere eksperimenter.
- Vi støtter og hjælper børnene til at udtrykke deres følelser og sætte ord på det, der er vigtigt for dem.
- Vi arbejder med relationer og samspil, mellem børnene og mellem børn og voksne.

Samarbejde med forældrene

Hvordan samarbejder vi med forældrene om barnets og børnegruppens trivsel og læring?

---

¹ <https://www.uvm.dk/dagtilbud/paedagogiske-redskaber-og-rammer/laeringsmiljoe>

”De voksne, personale og forældre, har et fælles ansvar for, hvordan det er at være i Børnehuset Fuglemosen”

Refleksioner over praksis

- Vi har fokus på at have en god kontakt og dialog med forældrene omkring deres barns trivsel og læring i hverdagen. Vi er imødekommende og bevidste om, at ansvaret er vores. Forældrene er på vores og børnenes hjemmebane.
- Når vi afholder samtale med forældre, er vi åbne og ærlige i forhold til at beskrive, hvordan vi oplever barnets forskellige potentialer og udfordringer.
- Forældrenes viden om eget barn betragtes som yderst relevant viden for samarbejdet omkring barnets trivsel, udvikling, læring og dannelse. Vi ved vi kan opleve samme barn helt forskelligt, vi ser forskellige sider af barnet, fordi hjem og dagtilbud er to helt forskellige kontekster.
- Vi laver noter i aula fra møderne med forældrene, så vi hver især kan holde fokus på aftalte omøvebaner og andet relevant fra samtalen.
- Vi vejleder forældrene i forskellige sammenhænge. Vi medtænker modtagerperspektivet, så vejledningen tilpasses familien. Dette især, når vi vejleder omkring sprogstimulerende aktivitet. Hvordan læser man bøger, så barnets sprog bringes i spil? Hvordan kan man spille billedlotteri, så barnets sprog kommer i brug?
- Vi inddrager øvrige samarbejdspartnere, der hvor vi sammen med forældrene, finder det nødvendigt. Vi orienterer forældrene om vores handlinger, så de ikke skal være bekymrede for, om vi handler bag deres ryg. Der kan juridisk være ganske få undtagelser herfra.
- Vi afholder flere forskellige typer samtaler med forældrene, som har fokus på trivsel, læring, udvikling og dannelse. Samtaler med opstart i Fuglemosen, overleveringssamtaler ved overgangen fra vuggestue til børnehave, 3-måneders samtaler efter barnets opstart i hhv. børnehave og vuggestue, samtaler omkring sprog og SFO- skolesamtaler. Både personale og forældre kan tage initiativ til en samtale.
- Digital kommunikation. Vi bruger AULA og vi kommunikerer i hverdagen primært via billeder og korte skriv om dagens aktiviteter.

Børn i udsatte positioner

Hvordan skaber vi et pædagogisk læringsmiljø, der tager højde for og involverer børn i udsatte positioner, så børnenes trivsel, læring, udvikling og dannelse fremmes?

” Børn i udsatte positioner har brug for en hjælpende hånd. Den hånd kan se ud på mange forskellige måder. Udsathed har mange udtryk”

Refleksioner over praksis:

- Når vi oplever, at et barn er i en udsat position, går vi i gang med at afdække, hvad ”det handler om”. Hvad er det, barnet fortæller os med sin adfærd? Hvad er svært og hvor er det svært? Vi bruger forskellige iagttagelses – og undersøgelsesmetoder i denne fase. Vi inddrager forældrene i vores observationer.
- Vi justerer eller tilrettelægger læringsmiljøer i hverdagen, så barnets trivsel, udvikling, læring og dannelse fremmes. Ofte er det små justeringer, der kan hjælpe barnet videre.
- Vi udarbejder handleplaner, hvor det er nødvendigt.
- De voksne på stuen/i afdelingen har et tæt samarbejde omkring nye interventioner.

- Vi har et stærkt fokus på samspil med andre børn og relationer til ”de voksne”, som noget helt centralt i vores arbejde med børn i udsatte positioner.
- Vi har et tæt samarbejde med vores tværfaglige samarbejdspartnere så vi får afdækket udfordringer i et bredere perspektiv.
- Vi inddrager altid forældrene når vi oplever at et barn er i udsat position.

Sammenhæng med SFO og børnehaveklassen / (0. klasse)

Hvordan tilrettelægger vi vores pædagogiske læringsmiljø for de ældste børn, så det skaber sammenhæng til børnehaveklassen / (0. klasse)?

”Skoleparat øver man sig på fra man starter i Fuglemosen, til man går ud af Fuglemosen”

- Kommende SFO/skolebørn spiser i vores fællesrum, lytter til kapitelbøger, møder højere krav om selvhjulpenhed, højere krav om at lytte til hinanden, afstemme behov og have opgaver omkring oprydning efter maden mv.
- Kommende SFO/skolebørn i Fuglemosen har mulighed for at være ude på legepladsen uden voksne (i en mindre gruppe på op til 6 børn). De får lidt mere frihed til at være inde alene og indgår aftaler når de får lov. Små ting, som markerer, at man tilhører de ældste børn i børnegruppen.
- I Fuglemosen er det eftertragtet at være i ”ældste gruppen”. Børnene er helt bevidste om, at de er ”de ældste”. Der sker en stor forandring inden i børnene.
- Vi hjælper børnene med deres indbyrdes kampe om nye pladser i hierarkiet i den nye gruppe af ældste.
- Vi hjælper børnene med den ”eksistentielle kuller”, når den rammer, ofte efter jul og nytår, når alle voksne omkring dem begynder at tale om ”at stoppe i børnehave – skoletaske – SFO”. Det er en spændende tid, men kan også være svær tid, der kræver lidt ekstra støtte og omsorg
- Bestyrelsen har lavet en folder til kommende SFO/skolebørns-forældre, der beskriver nogle af de forandringer i hverdagen og i børnene, der sker, når de bliver ”de ældste”

Overgangsstrategien:

- Brøndby kommune er i gang med revision af overgangsstrategien. Vi vil, helt som vi plejer arbejder med overgangsstrategien planlagt og struktureret.
- Vi arbejder med overgangsprofilen ved at lave dialogprofilen samt overgangsbeskrivelse, så vi har det hele på plads til SFO og skole som aftalt.
- Som noget nyt havde vi i 2022 planlagt et møde hvor vi taler med forældre til kommende sfo børn om dialogprofil og betydning af at de laver den, overgangsbeskrivelse og den samlede børneprofil. En pointe ved mødet, som vi vil fastholde var en klar opfordring til forældrene om at tale om start i sfo, da det er hvad børnene gør. Efter mødet og frem til start i sfo talte alle børn om sfo og ikke skole, det var nyt!
I 2022 blev dette møde også til et møde om en sfo satellit, da vi grundet manglende dagtilbudspladser i hele kommunen skulle etablere en satellit for alle kommende sfo børn, så der blev plads til 25 nye børn fra ventelisten i vores børnehave.

Inddragelse af lokalsamfundet

Hvordan inddrager vi lokalsamfundet i arbejdet med at skabe pædagogiske læringsmiljøer for børn

Refleksioner over praksis:

- Vi går ture i lokalområdet, besøger legepladser, tager på ture på biblioteket, deltager i forskellige tilbud der er på biblioteket, bruger nærbutikker når vi skal købe ind til ting, vi bruger i vores planlagte aktiviteter. Vi tager også på ture til dyregården og bruger den røde hal, ved Brøndby Stadion. Naturskolen kommer på besøg hos os og laver forløb og vi tager på besøg hos dem. Senest har vi haft ture i den nye biodiversitetspark bag rådhuset.
- Kommende skolebørn deltager i idræt med øvrige dagtilbud i Brøndbyvester.
- Når vi bevæger os rundt i lokalsamfundet, taler vi om det, vi møder på vores vej. Det kan være butikker, vi går forbi, hvor vi taler om, hvad de laver og hvem, der arbejder der.
- Vi tager på ture til distriktsskolens arealer, hvor vi leger på deres legepladser/græsarealer. I indeværende år har vi undtagelsesvis haft samarbejde med Park Alle privatskole, da vi grundet ”SFO satellitten” stod i en helt anderledes situation end normalt.
- Vi bruger bus og tog, når vi skal lidt længere væk.
- Vi går ture ud i det blå, uden på forhånd at vide hvorhen, bare vi får set noget nyt og vi takker glædeligt ja, når gårdmanden tilbyder et kig ind i den STORE græsslåmaskine.

Arbejdet med det fysiske, psykiske og æstetiske børnemiljø

Hvordan integrerer vi det fysiske, psykiske og æstetiske børnemiljø i det pædagogiske læringsmiljø?

”Vi vil have et hus, der er båret af gode stemninger, som er indbydende og som tydeligt signalerer, hvad man kan og hvilke muligheder der er”

- Vi har fået lavet, og er stadigvæk i gang med at lave, legezoner både på stuerne og i fællesområderne. Vi justerer løbende zonerne, så de passer ind til børnenes interesser.
- Vi har dialoger med stuekollegaer og med kollegaer rundt i huset, hvis vi ser et barn, der ikke trives. Derefter laver vi forskellige justeringer af praksis for at øge barnets trivsel.
- Vores børn elsker at bruge deres krop, så vi bruger ofte vores gangarealer til at lave forhindringsbaner med vores motoriske redskaber, eller til at køre på scooter (vuggestuen).
- De voksne er i dialog om indretning af rummene og eksperimenterer og rykker rundt på møbler for at afprøve nye muligheder for børnenes leg.
- Stuen/afdelingens voksne er dagligt i dialog om børnenes trivsel og er herunder også opmærksomme på, at ingen børn isolerer sig, uden at blive tilbudt et alternativ i form af aktivitet med den voksne eller andre børn
- Vi lytter til børnenes udtryk og behov for at tage de nødvendige hensyn til rummenes muligheder.
- Vi har erfaret at de behov vi imødekommer hele tiden forandres og at læringsmiljøer kræver mange justeringer. Vi har også erfaret at det vi lyser på kommer til at fylde. Vores ”udelivsreol”, med materialer til ”fordybelsesaktiviteter” på legepladsen vokser og vokser fordi børnene tager positivt imod vores initiativer eller fordi de tager initiativer vi følger op på.
- Vi har erfaret, under pandemien, at legetøj ikke kun handler om at have meget forskellige, men mere om meget af det samme så flere kan være med i leg samt at udskiftning af legetøj, så der flere gange om ugen opstår noget nye muligheder, gør noget godt for de lege der opstår. Det arbejder vi på at få mere ind i hverdagen.

- Vi er i gang med at etablere zoner på vuggestuens legeplads med plantekasser af pallerammer, så vores yngste børn ude får mere ro til egen leg og de voksne kan fordele sig i tydelige positioner
-

Alsidig personlig udvikling:

1. Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte, at alle børn udfolder, udforsker og erfarer sig selv og hinanden på både kendte og nye måder og får tillid til egne potentialer. Dette skal ske på tværs af blandt andet alder, køn samt social og kulturel baggrund.
  2. Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte samspil og tilknytning mellem børn og det pædagogiske personale og børn imellem. Det skal være præget af omsorg, tryghed og nysgerrighed, så alle børn udvikler engagement, livsduelighed, gåpåmod og kompetencer til deltagelse i fællesskaber. Dette gælder også i situationer, der kræver fordybelse, vedholdenhed og prioritering.
-

Refleksioner over praksis:

- Mestring og viden om sig selv, kræver mange forskellige øvebaner. Vi understøtter de øvebaner, vi kan se børnene er optaget af, så de får tid og plads til at øve sig. Blandt andet derfor arbejder vi situationsbestemt, så regler kan bøjes til fordel for børns øvebaner.
  - Vi organiserer øvebaner, der hvor vi kan se, der er behov for øvelse, i forhold til barnets trivsel, udvikling, læring og dannelse. Det kan være i leg, i hverdagens rutiner omkring mad, tøj af og på, eller i kreative aktiviteter fx at klippe, lave puslespil eller tegne en prinsesse.
  - ”Superstjerne” til børn, som den konkrete anerkendelse af et barns øvelse på egen eller vokseninitieret øvebane. Et udtryk for ”vi ser dig og vi anerkender din indsats” (vi tegner en stjerne på barnets hånd).
  - Vi opdrager i grupper, men har en vekselvirkning over hele dagen mellem individ og gruppe, så både hensyn til den enkelte og hensyn til fællesskabet bringes i spil. Børnene er forskellige og skal mødes forskelligt for at udfolde og opdage egne potentialer og interesser.
  - Børns meninger, følelser og holdninger tages alvorligt af de voksne. Vi lytter til børnene og respekterer, at man kan være ked, vred og sur, selvom vi ikke umiddelbart kan forstå hvorfor.
  - Vi åbner og lukker på tværs af hele huset. Vi arbejder med bordplaner til frokosten, børnene må gå på besøg hos hinanden/spise hos hinanden, vi mødes dagligt på legepladsen, på ture og udelivsmandage. Vi er nogle gange sammen i aldersgrupper, andre gange på tværs af alder og afdelinger. Vi er et ”Åbent hus” og der er mange muligheder for at erfare sig selv i samspil med mange forskellige børn og voksne.
  - Vi har fokus på samspil mellem børnene og mellem børn og voksne. Vi bruger de værktøjer, vi har til iagttagelser fx relations cirkel, SOS skema trivselsdefinition, børnelineal og iagttagelseskema på leg.
  - De voksne øver sig i at blande sig i hinandens praksisdomæner, vi kalder det ”SKIFTER”. På den måde spiller vi hinanden gode, bidrager til hinandens perspektiver og hinandens blik på det enkelte barns perspektiv og barnets eventuelle behov for støtte til trivsel, udvikling læring og dannelse.
-

Social udvikling:

1. Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte, at alle børn trives og indgår i sociale fællesskaber, og at alle børn udvikler empati og relationer.
  2. Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte fællesskaber, hvor forskellighed ses som en ressource, og som bidrager til demokratisk dannelse.
-

Refleksioner over praksis:

- Børn i Fuglemosen skal høre til i Fuglemosen og de skal opleve, at de har tilknytning til mindst et af de mange børnefællesskaber vi har. Nogle gange kræver det særlige indsats, særlig opmærksomhed, støtte og organisering fra voksne. Det gør vi.
- Vi understøtter børns læring i forhold til at komme ind i leg: ”må jeg være med”, lære at komme ud af leg: ”nu vil jeg ikke lege mere”, helt fra vuggestuen, hvor der er fokus på dette.
- I Fuglemosen har børnene mange muligheder for at mødes. Man må gerne gå på besøg på andre stuer og afdelinger, og der opstår venskaber på tværs af det store hus, dem værner vi om og vi hjælper børnene med at fastholde dem.
- Vi hjælper børnene til at forstå, hvordan ”den andens perspektiv er”, ved at være i dialog med barnet/børnene om det skete.
- Vi opfordrer børnene til at spørge hinanden om hjælp, ved at gøre opmærksom på ressourcer i børnegruppen.
- I hverdagen er der mange øvebaner i temaerne ”udsætte egne behov” når man venter på tur, bliver lyttet til men ikke kan få det man ønsker sig, må lege med andre end ”den bedste ven” og opdager nye mulige venner.
- Vi har positive forventninger til barnet og er nysgerrige på barnets perspektiv. Hvad er det barnet vil, hvad er vigtigt? Eller hvad er det barnet fortæller os med sine handlinger?
- Alle børn har ret til trøst, uanset den forudgående situation. Når man er ked af det, skal man have trøst, man bliver god til at give omsorg, når man møder omsorg.
- Børn er forskellige og vi tager i videst muligt omfang udgangspunkt i det enkelte barns behov.
- Vi lærer børnene ”fredelig konflikthåndtering”. Det er aldrig ok at slå, eller ikke at slå med ord.
- Vi giver plads til vuggestuebørnenes ”glædeskoncerter”² det er samspil, fællesskab og børnenes helt eget initiativ, også selvom det kan ligne larm og uro.
- Vi er tæt på børnenes leg og i konflikter hjælper vi børnene med at se – høre – rumme forskelligheder. Vi hjælper børnene med egne og andres følelser og perspektiver i det skete.
- Vi tænker samspil og sociale sammenhænge i hverdagens rutiner. Eksempelvis er måltidet et socialt fællesskab med dialoger, hvor vi lytter til hinanden. Bordskik er også social læring, fx at alle skal have mulighed for at smage det forskellige pålæg, så ”du kan ikke spise al spegepølsen” og ”Vil du række mig mælken?”. Et helt naturligt sted at øve sociale spilleregler, være i sig selv og være i andre.
- Vi skal tale ordentligt til hinanden, man kan slå med ord, det gør vi børnene opmærksomme på.
- Vi organiserer legegrupper og stuegrupper, samt venskabsgrupper på tværs, hvis vi oplever, børn har svært ved at komme med i lege og fællesskaber. Vi sammensætter grupper ud fra faglige vurderinger og ikke det nærliggende ”venner”.
- Vi skaber plads til forskellighed i kollektivet ved at synliggøre, at vi er forskellige og sætte ord på det. Nogen kan lide det, andre kan ikke, nogen ser ud på den måde, andre ser ud på en anden, vi bidrager og deltager forskelligt i aktiviteter, nogen må noget (de ældste), det må andre ikke, vi spiser forskellige mad, har forskellige ting osv. Forskellighed er et vilkår for mennesker.

---

² Gunver Løkken ”Når små børn mødes” Hans Reitzels forlag

Kommunikation og sprog

1. Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte, at alle børn udvikler sprog, der bidrager til, at børnene kan forstå sig selv, hinanden og deres omverden.
  2. Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte, at alle børn opnår erfaringer med at kommunikere og sprogliggøre tanker, behov og ideer, som børnene kan anvende i sociale fællesskaber.
-

Refleksioner over praksis:

- Vi har sproglige øvebaner i mange sammenhænge inde og ude, i hverdagens rytmer og rutiner og i det spontane. Sprog og kommunikation opstår mange steder og i mange sammenhænge over hele dagen.
- Anerkendende konfliktløsning hvor vi hjælper børnene til at sætte ord på og forstå egne og andres følelser og perspektiver.
- Der findes ikke dumme spørgsmål, heller ikke hvis det samme skal gentages. Vi ved, at det er sådan man øver og lærer sprog og kommunikation.
- Nærvær i dagligdagens rutiner, så vi sætter ord på det, der sker, og det vi gør, så vi kan udvide dialoger og få børnenes sprog og kommunikation bragt i spil.
- Samlinger med muligheder for at alle kan deltage og hvor vi arbejder med temaer – og gentagelse, så alle kan nå at følge med.
- Vi har læseleg og ”sproghule” for børn med særlige udfordringer.
- Bøger er synlige i hverdagen og vi har bøger om mange temaer så vi kan åbne dialoger med børnene om eksempelvis følelser, forskellige familier, dyr og alt muligt andet.
- Vi ved at forskellige fællesskaber giver alle børn mulighed for at øve sig i at kommunikere, derfor organiseres fx sproghulen, samlinger på stuen og legegruppe.
- Vi understøtter sprogligt børnenes kropslige udtryk, kommunikation sker også med kroppen.
- Vi understøtter kommunikation med billeder, hvor det er nødvendigt, så børnene kan opleve egen mestring i hverdagens dialoger og sammenhænge, eller at få overblik over, hvad der skal ske.
- Vi er tæt på børns leg og kan derfor understøtte børnenes kommunikation og sproglige udvikling, der hvor børnene bruger sproget i legen.
- Vi har fokus på børnenes medbestemmelse og spørger børnene om deres perspektiver, på det der skal ske, hvilke motiverer børnene til at bruge sproget og til at være i dialoger.
- Vi hjælper børnene med at få taletid, så det ikke kun er dem der taler og forstår meget, der får ordet og kommer til. Vi giver plads til at børn bliver hørt, vi inddrager det de siger i samtaler, vi bringer deres ideer ind i aktiviteter, vi hjælper andre børn med at lytte til den der taler.
- Vi er opmærksomme på, at vi skal vente på svar – være tålmodigt lyttende, så barnet får tid til at finde svaret.
- Børnene skal have adgang til en voksen. Det er ikke det samme som at få en voksen for sig selv, men vi skal stille os til rådighed for dialoger med børnene, om det er optager dem (de 8 samspilstemaer).
- Vi har ”ude bøger”, så man kan læse bøger på legepladsen.

Krop – sanser og bevægelse

1. Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte, at alle børn udvikler sprog, der bidrager til, at børnene kan forstå sig selv, hinanden og deres omverden.
  2. Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte, at alle børn opnår erfaringer med at kommunikere og sprogliggøre tanker, behov og ideer, som børnene kan anvende i sociale fællesskaber.
-

- På legepladsen eller på tur i lokalområderne, er der mange forskellige muligheder for at bruge kroppen på bakker, gynger, skovbunden, ujævne underlag, klatrestativer mv. Vi er ofte på tur i lokalområdet.
- Vi har et væld af motorisk legetøj, som kan tages frem efter behov/lyst. Vi har sansegynge, motorcykler, skummoduler, kravletunneller og hoppeheste. Vi tilrettelægger aktiviteter, der udvider muligheden for at udforske og eksperimentere. Det kan f.eks. være ved, at man laver en motorikbane med en mindre gruppe børn.
- Vi synger fagtesange, der forbinder ord og bevægelser.
- På legepladsen har vi en ”aktivitetskasse”, der rummer sjippetov, hulahopringer og elastik til at hoppe i. Aktiviteter vi sætter i gang med børnene, så vi kan hjælpe/guide børnene i at bruge og skabe øvebaner. Vi en fodboldbane til fodbold og boldaktiviteter som at kaste og gribe, sparke med bolde af forskellige størrelser/materialer.
- Vi har udviklet ”fælles motorisk lege” til vores udelivsmandage.
- Vi sætter musik på, som børnene kan danse til, stopdans, dans med hinanden og vi etablerer stoledans. Vi danser både inde og ude.
- Vi organiserer større gruppelege ”alle mine kyllinger kom hjem”, leger fangeleg og ”klatrer i træer”.
- Vi har mooncars, løbecykler, banacykler og løbehjul, som er i brug hver eneste dag. Nogle gange laver vi forhindringsbaner til børn på ”køretøj”.
- Sanser bringes i spil i sandkassen med mudder og ved leg i store vandpytter, når vi ”maler legepladsen med vand”, når der snuses, smages og føles på krydderurter i urtehaven og samles blade.
- Vi har kreative aktiviteter inde, når vi maler, klipper, limer og tegner med farver.
- Mange daglige rutiner hvor man bruger sin krop fx ved at kravle op en stol, op i vores vindueskarm, at tage tøjet af selv, at kravle op i sin krybbe, selv hælde mælk op til frokost og håndterer sin mad.
- Vi spotter også, hvis et barn har brug for et ekstra skub, for at komme i gang med at udforske og eksperimentere mere med kroppen. Vi tilrettelægger aktiviteter efter dette barns behov. Vi er også opmærksomme på, at nogle børn har brug mere ro end andre for at kaste sig ud i at udforske og eksperimentere. Et andet vigtigt punkt er, at der ofte skal tilbydes den samme aktivitet flere gange, før børnene føler sig klar til at eksperimentere og udforske. Vi har mange gentagelser for at få alle med. Vi er opmærksomme på at slippe kontrollen, og ikke have en bestemt ide om, hvordan fx motorikbanen skal bruges. Børnene har medbestemmelse og kan påvirke, hvad der skal ske.
- Vi samarbejder med forældrene omkring barnets motoriske udvikling.

Kultur – æstetik og fællesskab:

1. Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte, at alle børn indgår i ligeværdige og forskellige former for fællesskaber, hvor de oplever egne og andres kulturelle baggrunde, normer, traditioner og værdier.
  2. Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte, at alle børn får mange forskellige kulturelle oplevelser, både som tilskuere og aktive deltagere, som stimulerer børnenes engagement, fantasi, kreativitet og nysgerrighed, og at børnene får erfaringer med at anvende forskellige materialer, redskaber og medier.
-

- Vi kommer alle med ”noget forskelligt” og disse forskelligheder bliver synlige i vores fælles omgang med hinanden i Fugleмосen. Vi ser forskellige ud, vi har forskellige ting, vi kan lide at lave forskellige aktiviteter, er gode til forskellige ting og vi taler forskellige sprog.
- I forhold til hvad man spiser, eller ikke spiser, hvad man kan lide eller ikke lide, måltidet er et ”kulturmøde”. Det er noget, der tales om sammen med børnene, når vi spiser.
- Motivation til at smage nyt og anderledes er blevet lettere med det pædagogiske måltid, hvor voksne må være med.
- Vores afsæt er grundlæggende de danske højtider med fokus på jul, påske, fastelavn og Sankt Hans. Vi bruger disse højtider til at være i dialog om forskellige måder at afholde højtiden på, eller ikke holde den overhovedet og hvad man gør i stedet for. Der er mange måder at have ”danske traditioner” på og der er børn og voksne, der gør noget helt andet.
- Udstillingsvinduet med fællesskaber peger på højtiden. Vi etablerer forskellige temaer hvor børn og forældre kan bidrage eksempelvis med nisser hjemmefra, har man ikke nisser har Fugleмосen en man kan få. Der ud over har vi temaer hvor børn og forældre kan bidrage, seneste ”fortidslandskab” men dinosaur og en vulkan som en forælder og et barn har lavet hjemme.
- Der er plads til at være sig selv i ”mikrolivet” i forhold til, hvilken rækkefølge man kan lide ting omkring sig selv, fx om man bedst kan lide at tage strømper af før bukser, eller om blusen skal på først, om man kan lide kram eller man mest er til at holde i hånden. Alle kan opleve sig som en del af de fællesskaber, der er i Fugleмосen. Er man ikke en del af fællesskabet, får man hjælp til at blive det, med de forudsætninger man har i legegrupper, sproggrupper, spisegrupper ol.
- Vi har åbne døre og meget samarbejde på tværs af de forskellige afdelinger. Der er mange anledninger – både spontane og planlagte, til at mødes og være sammen med nye mennesker, der er forskellige fra en selv i Fugleмосen.
- Vi giver plads til børnenes egne udtryk i kreative aktiviteter. Det betyder, at kyllinger, nisser, katte eller drager ser ud på rigtig mange forskellige måder. Vi støtter børn, der har svært ved finde modet til at udtrykke indre billeder eller meninger og vi tilbyder forskellige kreative materialer samt forskellig brug af materialer, så ”alle” kan deltage og bidrage med det de kan og indeholder.
- Samlinger med sprogetemaer er organiseret, så børn kan bidrage og påvirke indholdet. Samlinger indeholder mange forskellige aktiviteter såsom stopdans, sange, rytmik, musik, spil med fokusord og lignende.
- Der er plads til mange måder at lege ”far, mor og børn på”, lege prinsesser, som drenge også kan være, eller lege med superhelte, hvor supermand også bliver puttet i lyserøde dyner.
- I forældresamarbejdet bruger vi tid på at forstå de forskellige kulturer og subkulturer, det er afgørende i forståelsen af barnet.
- Vi deltager i idræt på tværs med øvrige kommende SFO/skolebørn i Brøndbyvester.
- Vi bruger iPads til at finde svar på det børn og voksne søger svar på. Vi læser, ser billeder og små film for at blive klogere på for eksempel dinosaurer, vulkaner, lyn og torden.
- Vi bruger billeder fysisk og på aula til at understøtte børnenes erindringer om ting, der er sket i Fugleмосen. Vi anbefaler forældrene at bruge billeder fra aula til dialoger med børnene om deres liv i Fugleмосen.

Natur – science og udeliv

1. Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte, at alle børn får konkrete erfaringer med naturen, som udvikler deres nysgerrighed og lyst til at udforske naturen, som giver børnene mulighed for at opleve menneskets forbundenhed med naturen, og som giver børnene en begyndende forståelse for betydningen af en bæredygtig udvikling.

2. Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte, at alle børn aktivt observerer og undersøger naturfænomener i deres omverden, så børnene får erfaringer med at genkende og udtrykke sig om årsag, virkning og sammenhænge, herunder en begyndende matematisk opmærksomhed.

Refleksioner over praksis:

- Vi er ude i alt slags vejr.
- Vi går på opdagelse sammen med børnene på legepladsen og i lokalområder, undersøger hvad der er og hvad man kan.
- Vi har materialer til at indsamle og undersøge smådyr.
- Vi har besøg af, eller er på besøg hos, Naturskolen med afsæt i forskellige temaer fx egernet, ræven, regnorme og lignende.
- Fælles oprydningsdag på legepladsen, hvor vi samler skrald, rydder op og smider ud, selvfølgelig med kildesortering og en snak om, ”at vi passer på naturen, når vi samler skrald”.
- Børnene er hver dag med til at sortere i bioaffald og restaffald ved frokosten.
- Vi aktiverer børnenes matematiske forståelse, når de orienterer sig i et rum inde og ude, hvilke de gør hver eneste dag, alene eller sammen med en voksne, i løbet af dagen er rundt i huset, eller på legepladsen.
- Børnenes matematiske forståelse er også i spil, når de leger konstruktionslege med klodser, kasser, bilbaner, togbaner, eller med puttekasser. Når børnene bygger sandkager – og slotte i sandkassen, eller bygger en meget flot trappe af de store kasser, så man næsten kan kravle over hegnet på legepladsen. Når de finder korte og lange pinde, eller hiver ”mange eller få blade” af bøgehækken.
- Når vi skaber rammer, hvor børn bruger kroppen. Når de kravler op på skumpuderne, sætter fra og hopper ned på madrassen, løber om kap på tid og finder ud af hvem, der er hurtigst, når børnene efter regn samler meget eller lidt vand i spande, når vandkanden med vand til blomster er tung eller let.
- Inde – og nogle gange ude, har vi perleplader, mønstertegninger, sakse der kan klippe former af enhver art, modellervoks og spil med former, terninger, kort.
- Vi aktiverer børnenes matematiske forståelse, når vi bruger matematiske ord, korte – længere, let – tung, mange – få. Når vi tæller tallerkener, sekunder og hinanden.
- Vi har en ”matematikkasse” med tommestokke, vægte ol. man kan tage med ud på legepladsen.
- Vi har faste udelivsmandage med fokus på natur, udeliv og science. De mandage betyder at temaerne automatisk kommer til at fylde andre dage også. Fokus folder sig ud på mange forskellige måder og planlægges af to voksne i et forløb over fire mandage.

Evalueringskultur

Hvordan skaber vi en evalueringskultur, som udvikler og kvalificerer vores pædagogiske læringsmiljø?

- Det vil sige, hvordan dokumenterer og evaluerer vi løbende vores pædagogiske arbejde, herunder sammenhængen mellem det pædagogiske læringsmiljø og de tolv pædagogiske mål?
- Hvordan evaluerer vi arbejdet med den pædagogiske læreplan, som skal foretages mindst hvert andet år?

”Fra overlevelsesstrategi til evalueringsstrategi, vi vil tilbage på sporet igen og gøre det vi gjorde før corona”

Vores arbejde med læreplanen og evaluering startede da vi fik ”master for styrket læreplan” i hånden. Vi gik i gang med rigtig mange ”øvebaner” for det pædagogiske personale. Da corona ramte skulle vi pludselig noget helt andet og vi kom væk fra det vi gjorde.

Vores evalueringsarbejde skal fremadrettet fungere på (mindst) to planer, ”undersøgelser af udvalgte praksisområder ” og ”justeringer i hverdagen”

Undersøgelser:

1. ”Noget” i praksis, fx hverdagens rutiner, lege, regler, eller børns udtryk, vi vil undersøge, fordi vi er nysgerrige på det.
2. Refleksioner over hvordan vi vil undersøge det og hvordan indsamler vi dokumentation.
3. Refleksioner over den indsamlede dokumentation i relation til læreplanen.
4. Virker interventioner (den er i proces, har været bragt i spil på nogle undersøgelser, men vi mangler en kultur og organisering for opsamling af evaluering af interventioner)

Vores arbejde med denne undersøgende del af praksis skal organiseret på personalemøder. Vi skal organisere møderne så der bliver plads til afklaring af, hvad og hvordan vi vil undersøge i forhold til læreplanen og praksis og perioden mellem to møder til indsamling af dokumentation. Det efterfølgende møde bruges til analyse af indsamlet dokumentation og beslutning om interventioner med afsæt i dokumentationen. Vi har et skema, vi fastholder processen i. Der skal være plads til at undersøgelserne kan organiseres på stuer og i afdelinger.

Justeringer:

Mange justeringer i hverdagen, foregår i samspelet mellem børn og voksne – og de voksne imellem. Justeringerne opstår, fordi personalet opdager, at ”noget ikke fungerer” og derfor handler. Noget kan være et enkelt barns trivsel, overgange mellem aktiviteter, eller regler der kommer til at spænde ben for arbejdet med grundlaget eller målene. Nogle gange bruges et par dage på at reflekterer alene og sammen med kollegaer over det, der ikke fungerer, før der besluttet justeringer. Andre gange handles på intuition og erfaring, for at skabe forandring. Når noget løses gennem justeringer, bliver det formidlet videre til øvrige kollegaer. I læreplanen fra 2020 var en udfordring indsamling af disse justeringer, fordi der er mange, den løsning fandt vi i år med en ”pixi kulturanalyse” med det afsæt at vi ikke har arbejdet med undersøgelser i en struktureret form siden den sidste læreplanen 2020.³

Arbejdet med sammenhængen imellem de 12 læreplansmål og de pædagogiske læringsmiljøer var planlagt til at forgå på fredagsfokus hvor 6 udvalgte tovholdere og pædagoger er sammensat i 6 grupper har til opgaven med at gennemføre ”mødet på midten” med afsæt i det enkelte temas to læreplansmål og spørgsmålet ”hvor I

---

³ Jvf evaluering af Fuglemosen læreplan 2023

vores praksis ser vi x?”. Det var planlagt i indeværende år, men blev flyttet til et personalemøde da vi skulle etablere en sfo satellit og modtage 25 nye børn i vores børnehaver. Resultatet af denne proces ses i læreplanens ”refleksioner over praksis”.

Siden september 2022 har der ved hvert personalemøde være afsat tid til afdeling – eller stuemøde, så personalet har kunne drøfte og justerer praksis for enkelte børn eller grupper af børn. Personalet har samlet op på justeringer på det efterfølgende møde. Personalet har arbejdet med afsæt i SOS modellen for dialogerne. Modellen tog afsæt i ”samling af huset igen” efter corona og sommerferie 2022. Der var et stort behov for at mødes og drøfte udfordringer og løsninger på det personalet mødte i hverdagen. Fremadrettet vil vi bruge denne model på ca. hver andet personalemøde. Der vil på en del af disse møder være indlagt undersøgelser af praksis, så vi får det arbejde systematiseret.

Vi dokumenterer via billeder i aula, praksisfortællinger, handleplaner, noter i aula. En model vi bruger fremadrettet fordi den er håndterbar og giver mulighed for at genbesøge der man sætter i værk. Billeder samles i en isoleret mappe i aula hvor kun personalet har adgang. Det er meget anvendeligt som en ”husker” på hvad vi har været i gang med over måneder

Fremadrettet og alt efter hvad der sker, vil vi bringe lidt af det hele i spil i relation til læreplanen, så det grundlag bliver at aktivt og levende del af vores pædagogiske praksis.